

Studentská památková mise – další zkušenosti budoucích pracovníků památkové péče

Hlubočepy a Košíře, dva pražské katastry, kam se mladí lidé vypravili. V Košířích zažil své badatelské překvapení student Vojta Ružbatský. Stalo se to v zahradní usedlosti zvané Šmukýřka. „Stojí na takové vyvýšené terase, která je z některých stran nepřístupná kvůli prudkým svahům,“ dělí se o svůj zážitek. Díky hodinám stráveným v archivu dobře věděl, proč se mu vyplatí proktestit si cestu zarostlým terénem. Připomínal prince, který si razí cestu za Šípkovou Růženkou. Na Vojtu tam ale místo princezny čekalo něco lepšího. „Krásné funkcionalistické vily,“ říká zaujatě a prozrazuje: „Jde o místa, která si zachovala svou původní podobu dodnes. Sice je obklopuje divočina, ale je to za rohem. A většina lidí o tom neví! V takových místech musí být krásné vyrůstat jako dítě; je to Praha blízko centra, ale skrývá spoustu nepřístupných a krásných míst k prozkoumávání. Ještě tam vládne duch periferie.“

Košíře si mladí badatelé dokonce pracovně nazvali „městem neuskutečněných snů a vizí“. Proč? Protože na chudé pražské periferii se vždycky víc plánovalo, než pak doopravdy postavilo. Jenomže podstatou urbanismu a architektury jsou vlastně vždycky vize a ideály – ty posléze realizované i ty z různých důvodů neuskutečněné. Všechny však zůstávají součástí duchovní paměti, která se do našich životů promítá, i když si to třeba neuvědomujeme.

Zato si to uvědomili samotní studenti. Zdokumentovali více než sedm set objektů. Na územích velmi rozdílných co se týká charakteru zástavby i toho, co se z ní dochovalo. Jedno však mají probádané oblasti společné. Velmi malý počet státem evidovaných a chráněných kulturních památek. A ještě jeden společný jmenovatel stojí za povšimnutí. Pracovníci památkové péče by řekli: Jsou to místa, která se v současnosti velmi rychle proměňují. Přeloženo do normálního jazyka: Bourá se tam! Necitlivě přestavuje! Celé části historické zástavby mizí!

„Každý o sobě jednotlivě by se tyto domy nemohly stát kulturní památkou“, vysvětluje Kateřina Samojská, ale nabízí přesvědčivý důvod, proč by si i tyhle objekty zasloužily péči. „Ony jsou to spíš kontextuálně hodnotné historické domy, které spoluvytváří charakter místa. Studenti na to vynalezli velmi pěkné a trefné pojmenování, že ty domy jsou místotvorné. Jde o kontext místa, o to, že když si postupně zbouráme všechny domy v historickém městě, i ty méně významné, nebude už to historické město, čtvrť, obec. Nemůžeme chránit legislativně všechny historické domy statutem kulturní památky, to je jasné, ale můžeme chránit charakter a genius loci historického místa, našeho domova. A to už není věc památkového zákona, nýbrž mnoha dalších oblastí.“

Studenti tento názor potvrzují. Občas totiž byli těmi posledními, kdo dům viděli a popsali. Zdokumentovali dům, pak se na místo za několik měsíců vrátili, a stavba, kterou toužili jednou ukazovat svým dětem, už nebyla. Jen sutiny zbořeníště naznačovaly, že tam nedávno stála. Naštěstí je ještě dost zajímavých staveb, do kterých se ještě nezakously bagry. Pod jejich krovky kráčely dějiny. „Třeba neorenesanční vila u bývalého košířského pivovaru,“ připomíná Kateřina Samojská. „Zmíněný pivovar patřil židovské rodině Löwyových. Pan Löwy byl košířským starostou, Paní Löwyová byla teta spisovatele Franze Kafky. Bydlela v té neorenesanční vile a Franz Kafka k ní chodil na návštěvy. Nevím, jestli přímo o tom domě něco napsal, ale bylo by zajímavé to zjistit. Tahle vila měla velké štěstí. Je krásně zachovaná a dneska v ní sídlí hudební škola. Věřím, že ji Ministerstvo kultury uzná za památku. Díky našemu návrhu.“

Zmíněná stavba má však mimořádné štěstí, je zachovaná zvenčí i zevnitř, citlivě opravená a majitel nebude mít proti návrhu námítky. Dům má prostě všech pět „P“, které by budoucí památka měla mít. Navíc je plný neorenesančního dekoru, štukatur a detailů a takové stavby se prohlašují za památku mnohem snáze než například na detaily chudý činžovní dům z poloviny 19. století, jehož architektura byla od počátku chudá a minimalistická.

Jak ale takové architektonické „popelky“ zachránit? Současné předpisy s tím mnoho nenadělají. „Náš projekt jasně ukázal nedostatečnost památkové legislativy pro typ území, jakým je pražská periferie,“ zdůrazňuje Kateřina Samojská. Podle jejího názoru by se měl ze slova periferie sejmut hanlivý příděch. Na místech současných periferií totiž stávaly původní vesnice. Dodnes se zachovaly stavby, které připomínají dobu předtím, než Praha začala pojídat své okolí.

„Ne stavby, ale přímo celé soubory staveb,“ upřesňuje Kateřina Samojská. „V Hlubočepích je to vrstva nejstarších zemědělských usedlostí, chalup a statků dochovaných vesměs autenticky v klasicistní podobě. V Košířích by si zasloužil památkovou ochranu pozoruhodný soubor obecních nájemních domů při ulici Pod Kavalírkou. Dodnes mají na fasádách hrdé nápisy Domy města Košíř. Pozoruhodný je i soubor řadových rodinných domků s romantickými průčelími v ulici Slávy Horníka. Jsou to takové miniatury měšťanských domů z přelomu secese a moderny, typologicky i výrazově ojedinělé.“

Znovu stejná otázka: Kde hledat pomoc? Studenti věří, že věc má řešení. Sázejí na osvícenost majitelů domů. Pro badatele Vojtu Ružbatského bylo setkání s nimi možná větším zážitkem než objevy samotné. „Z celého projektu se mi nejvíc líbilo, když jsme o něm měli přednášku v Juditině věži. Přišlo tam totiž pár místních lidí z Košíř. Zajímalo je to. Objekty, o kterých jsme mluvili, dobře znali a chtěli po nás zpřístupnit výsledky naší práce.“

Juditina věž má asi nějaké zvláštní kladné kouzlo, neboť právě tam se loni zrodil nápad Studentské mise. V hlavách členů Klubu za starou Prahu, kteří tam schůzovali. Mezi nimi má své místo Kateřina Samojská, a právě jí se podařilo na celou věc sehnat peníze z dotací Evropské unie. A hlavně nadchla mladé lidi a spojila síly akademického prostředí, Klubu za starou Prahu a Národního památkového ústavu, kde projekt získal velkou podporu. Pracovníci památkové péče se zájmem sledovali průběh bádání od jeho započetí v říjnu loňského roku. Je možné, že právě díky studentskému nadšení se urodí nová legislativní kategorie. A nový pohled na ochranu staveb na pražských předměstích, mimo území a dosah pražské památkové rezervace.

„Chtělo by to status například památky místního charakteru nebo kategorie charakteristického souboru staveb. Intenzivně přemýšlíme nad novou formou památkové ochrany právě takových čtvrtí, jako jsou Košíře či Hlubočepy,“ naznačuje Kateřina Samojská. Studenti intenzivně nejen přemýšlejí, nýbrž i pracují. Najít památkově zajímavá místa byla jen jedna část Studentské mise. Nyní dokončují dokumentaci jednotlivých vybraných staveb a ke každé vypracovávají důkladné evidenční karty a vývojové plány území. Jejich kolegové studenti archeologie vytvářejí mapu archeologických zájmových ploch v Hlubočepích. Rodí se novátorské dílo.

„Protože na jednom mapovém výstupu budou obsaženy různé interpretační vrstvy od archeologických po nadzemní, od prehistorických po historické,“ vysvětluje Kateřina Samojská. „Bude to jedinečný podklad nejen pro zájemce o kulturní historii území, ale třeba i

pro investory a stavebníky, kteří mapují rizika archeologických nálezů a koncentrace památek v dané lokalitě. A kromě toho to bude například i užitečný podklad pro územní plánování.“

Taková mapa se jednou hodí i těm studentům ze Studentské památkové mise, kteří se profesně nevydají na dráhu archeologů. Nejspíš budou projektovat, zasedat ve schvalovacích komisích, pracovat v příslušných institucích a úřadech. Zkrátka budou to oni, kdo budou rozhodovat o osudu Prahy. Počítá s tím i studentka Helena Cuřínová.

„Studentská mise má určitě smysl,“ shrnuje. „Určitě v tom, že je třeba zdokumentovat současný stav, aby byl zachován alespoň jako zpráva o vývoji místa. Rozpoznat hodnotné objekty a pokusit se je chránit. Mapy, které tvoříme, mohou sloužit jako podklad při plánování úprav. Doufám, že zabrání některým necitlivým zásahům. Také si myslím, že je dobré prezentovat výsledky tak, aby byly přístupné obyvatelům jednotlivých míst a ti si mohli ke svému okolí tvořit vztah a identifikovat se s ním. Aby jim pak nebylo jedno, co se okolo nich děje.“